

NỢ CÔNG CHÂU ÂU, TÂY BAN NHA VÀ CÁC GIẢI PHÁP KHẮC PHỤC

PGS.TS. Đinh Công Tuấn

Tổng Biên tập Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu

Lời Toà soạn: Nhằm mục tiêu bình luận về cuộc khủng hoảng nợ công ở châu Âu nói chung, ở Tây Ban Nha trong thời gian gần đây nói riêng, phóng viên Việt Anh, Chương trình Bình luận quốc tế cuối tuần, Ban Thời sự VCTI, đài truyền hình kỹ thuật số VTC đã tiến hành phỏng vấn PGS.TS. Đinh Công Tuấn - Tổng Biên tập Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu. Chương trình đã được phát sóng trên kênh VCTI hồi 9h15 đến 9h45 sáng chủ nhật 03/06/2012. Chúng tôi xin đăng lại toàn bộ buổi phỏng vấn để bạn đọc kịp thời theo dõi. Tiêu đề do Ban Biên tập tự đặt.

Câu 1: Thưa ông, những diễn biến gần đây cho thấy tình hình kinh tế tại Tây Ban Nha đang rất nghiêm trọng. Theo ông, kịch bản Hy Lạp có thể lặp lại với Tây Ban Nha không?

Trả lời: Gần đây, kinh tế Tây Ban Nha đang nổi lên với những mối lo ngại mới trong vòng xoáy của cuộc khủng hoảng nợ công châu Âu, khi kinh tế nước này liên tiếp trong 2 quý (quý 4/2011 và quý 1/2012) rơi vào suy thoái, đạt mức tăng trưởng -0,3%. Tỷ lệ thất nghiệp chiếm đến 1/4 dân số, xấp xỉ khoảng 24%. Năm 2011, Tây Ban Nha thâm hụt ngân sách khoảng 8,5% GDP, không như mục tiêu đặt ra là 6%. Năm 2012, chính phủ Tây Ban Nha đã phải điều chỉnh thâm hụt ngân sách từ 4,4% lên 5,3% GDP.

Nợ công chính phủ Tây Ban Nha chiếm khoảng 70% GDP năm 2011, thấp hơn rất nhiều so với Hy Lạp 160% GDP, thấp hơn cả

khoản nợ của Mỹ và đạt mức nợ trung bình của Khu vực đồng Euro (Eurozone). Nhưng khó khăn chính của Tây Ban Nha là khoản nợ của khu vực tư nhân. Trong 5 nước lớn Eurozone, Tây Ban Nha có tỷ lệ tư nhân lớn nhất. Bong bóng nhà đất vỡ đã làm tăng các khoản nợ của khu vực tư nhân ở Tây Ban Nha lên đến 214% GDP, vượt xa con số 70% GDP của Hy Lạp. Theo quỹ Tiền tệ Quốc tế (IMF), giá nhà của Tây Ban Nha tăng hơn 50% từ năm 2002 – 2007, gấp đôi giá nhà ở Mỹ. Nhưng hiện nay giá nhà ở Tây Ban Nha đang giảm mạnh, đẩy hàng loạt nhà đầu tư vào cảnh không trả được nợ các ngân hàng. Đây là thực trạng khó khăn của các khoản vay thế chấp mà các thị trường hết sức lo lắng.

Theo dự kiến của IMF, đến nay toàn bộ các khoản vay thế chấp của các ngân hàng Tây Ban Nha là 2,4 nghìn tỷ Euro, tương

đương 230% GDP. Đây là một gánh nặng rất lớn ở bất cứ thời điểm nào, đặc biệt trong thời điểm khi nền kinh tế Tây Ban Nha đang xuống dốc, bị rơi vào 2 quý suy thoái kinh tế liên. Suy thoái kinh tế có nghĩa là việc làm ít đi. Gần 1/4 dân số Tây Ban Nha thất nghiệp, tỷ lệ thất nghiệp tồi tệ nhất trong Eurozone. Vì mất việc làm nên họ không đủ khả năng thanh toán các khoản vay thế chấp của các ngân hàng, vì vậy nhiều phân tích cho rằng kịch bản Hy Lạp có thể lặp lại với Tây Ban Nha. Nhưng để luận giải việc Tây Ban Nha có rời khỏi Khu vực đồng Euro hay không, theo tôi là một suy đoán không dễ dàng. Nếu rời khỏi Eurozone thì Tây Ban Nha được gì và mất gì? Và EU cũng sẽ ra sao khi Tây Ban Nha rời khỏi Eurozone? Hệ lụy của nó là gì? Khi đó EU có còn tồn tại hay không? Hiệu ứng domino có tác động lan truyền thế nào? Đó là điều tôi cho rằng khó có chuyện Tây Ban Nha rời khỏi Eurozone!

Câu 2: Bất chấp những khó khăn chồng chất, Thủ tướng Tây Ban Nha Mariano Rajoy đã không dưới một lần tuyên bố rằng Tây Ban Nha có thể tự quyết các vấn đề tài chính của mình và không cần gói cứu trợ từ EU hay IMF. Ông có cho điều này là khả thi hay không?

Trả lời:

Chính phủ Tây Ban Nha vẫn tự tin vào chính sách "Thắt lưng buộc bụng" trị giá 27,3 tỷ Euro trong dự thảo ngân sách năm 2012, yêu cầu các địa phương cắt giảm thêm 10 tỷ Euro ngân sách cho giáo dục, chăm sóc

sức khoẻ nhằm bù đắp đáng kể thâm hụt ngân sách quốc gia cả năm, theo mục tiêu đặt ra là 5,3% GDP năm 2012 và 3% GDP năm 2013.

Giới phân tích nhận định, chính phủ Tây Ban Nha của Thủ tướng Mariano Rajoy đã rất cố gắng vực dậy nền kinh tế, tiến hành các biện pháp "khắc khổ" giảm chi tiêu mạnh mẽ, cải cách thị trường lao động và lĩnh vực ngân hàng. Đó là sự nỗ lực rất đáng ghi nhận của Tây Ban Nha. Điều đó tỏ rõ sự chủ động đối phó với thách thức giảm bội chi ngân sách của chính phủ Tây Ban Nha.

Mặt khác, một dấu hiệu tích cực là trong đợt phát hành trái phiếu chính phủ có kỳ hạn 2 năm và 10 năm vào ngày 19/4/2012, Tây Ban Nha đã huy động được số tiền nhiều hơn, dự kiến là 2,54 tỷ Euro (tương đương 3,3 tỷ USD). Đây là thông tin tích cực cho thấy lòng tin của giới đầu tư về khả năng tài chính của Tây Ban Nha đang dần được lấy lại. Chính vì vậy mà bà Tổng Giám đốc IMF Christine Lagarde cũng đã tin tưởng rằng, Tây Ban Nha sẽ không cần tới một khoản vay cứu trợ tài chính từ quỹ IMF và của EU.

Vì vậy, tôi cho rằng điều Thủ tướng Tây Ban Nha khẳng định tự lực cánh sinh, không cần giới cứu trợ là có cơ sở của nó.

Câu 3: Mặc dù rất mong muốn và nỗ lực để giữ Hy Lạp ở lại Eurozone, nhưng các nhà lãnh đạo và các doanh nghiệp châu Âu hiện cũng đã phải chuẩn bị cho kịch bản xấu nhất là Hy Lạp sẽ rời khỏi khối này. Theo ông, châu Âu có cho phép điều đó xảy ra với Tây Ban Nha, nền kinh tế lớn thứ tư của châu lục?

Trả lời:

* Hy Lạp, sau khi thực hiện chính sách "thắt lưng buộc bụng", đã vấp phải sự chống đối mạnh mẽ của nhân dân, đặc biệt của tầng lớp nghèo đói. Trong khi đó, lực lượng cánh tả, đại diện cho tầng lớp nghèo đói đã giành được sự ủng hộ to lớn và thắng cử trong cuộc bầu cử ngày 06/5/2012. Khẩu hiệu họ đưa ra là chống lại các chính sách "thắt lưng buộc bụng", và Hy Lạp sẽ độc lập, xin ra khỏi Eurozone. Nhưng lực lượng cánh tả không đủ mạnh để thành lập được chính phủ liên minh, vì vậy đất nước này sẽ có bầu cử mới diễn ra vào ngày 10 hoặc 17/6/2012. Đến khi đó sẽ quyết định ai lãnh đạo đất nước. Có hai khả năng xảy ra:

1. Nếu Đảng Cánh hữu giành được thắng lợi, Hy Lạp sẽ vẫn tiếp tục đường lối "thắt lưng buộc bụng" như hiện nay, và vẫn ở lại Khu vực đồng Euro.

2. Nếu Đảng Cánh tả giành thắng lợi, rất có khả năng Hy Lạp sẽ chống lại chính sách "thắt lưng buộc bụng" và sẽ ra khỏi Eurozone.

Chính vì vậy, mặc dù rất mong muốn giữ Hy Lạp ở lại Eurozone, nhưng các nhà lãnh đạo EU và các doanh nghiệp châu Âu cũng đã phải chuẩn bị cho kịch bản xấu nhất là Hy Lạp sẽ rời khỏi Khối này.

* Nhưng trường hợp Tây Ban Nha lại khác với Hy Lạp. Chính phủ của Thủ tướng Mariano Rajoy còn 2 năm nữa trong nhiệm kỳ để thực hiện phục hồi kinh tế và tăng việc làm. Chính phủ đặt ra kế hoạch tăng trưởng GDP năm 2013 khoảng 0,2%, năm 2014 sẽ

là 1,4%. Chính phủ đã công bố các kế hoạch cải cách thị trường lao động: Cắt giảm sâu các khoản trả công, hạn chế tối đa gia tăng lạm phát liên quan đến tiền lương nhằm hy vọng giải quyết được vấn đề thâm hụt ngân sách, cùng với việc tăng thuế giá trị gia tăng, các khoản thuế gián tiếp khác, nhưng sẽ giảm thuế thu nhập cá nhân... Cùng song hành với nó là các giải pháp thúc đẩy tăng trưởng kinh tế, phục hồi sản xuất mạnh mẽ...

Như thế, nếu như Hy Lạp chịu tác động từ chính trị đến kinh tế, thì ở Tây Ban Nha dường như chưa xảy ra điều này. Chính phủ vẫn điều hành tốt, chưa đến mức bị thay thế, vì vậy chưa có sự tác động từ chính trị đến kinh tế.

* Mặt khác, "Nhà nước siêu quốc gia" EU và các nước lớn như Đức, Pháp, Italia... đều không muốn Tây Ban Nha rời Eurozone. Bởi vì, với quy mô nền kinh tế đứng hàng thứ 4 ở Khu vực đồng Euro: GDP 1,1 nghìn tỷ Euro (1,45 nghìn tỷ USD), lớn gấp hai lần tổng quy mô nền kinh tế của 3 nạn nhân trước của cuộc khủng hoảng là Hy Lạp, Ailen và Bồ Đào Nha gộp lại, nếu Tây Ban Nha tuyên bố phá sản, hoặc rời khỏi Khu vực đồng Euro, sẽ đẩy cuộc khủng hoảng nợ công châu Âu vào một giai đoạn nguy hiểm hơn, khi đó sẽ nhanh chóng tạo ra hiệu ứng lây lan tại nền kinh tế trị giá 2,2 nghìn tỷ USD là Italia và sẽ rất dễ gây ra sự tan rã của Eurozone.

Vì vậy, theo tôi cả châu Âu và quốc tế sẽ không cho phép xảy ra kịch bản Tây Ban Nha rời Eurozone.

Câu 4: Có ý kiến cho rằng một trong những sai lầm lớn nhất của Eurozone là các nước sử dụng một đồng tiền chung nhưng lại không có một chính sách tài chính chung. Ông có cho là như vậy, và việc các nước Eurozone thực hiện một chính sách tài chính chung liệu có phải là bất khả thi?

Trả lời:

1. Đồng Euro nổi lên trong bối cảnh toàn cầu hoá, khu vực hoá và hội nhập kinh tế đã trở thành xu thế của thời đại. Trải qua hơn 50 năm hội nhập khu vực, EU đã phát triển từ một khu vực tự do thương mại, liên minh thuế quan, thị trường chung, liên minh kinh tế - tiền tệ với sự ra đời của đồng tiền chung (Euro) và cuối cùng đã có một liên minh chính trị của 27 nước thành viên.

Đồng Euro ra đời dựa trên nền tảng lý thuyết và thực tiễn rất bài bản lâu dài và sâu sắc. Ngày 01/01/1999 đồng Euro ra đời với 11/15 nước tham gia, đến nay có 17/27 nước tham gia khu vực đồng tiền chung với điều kiện rất khắt khe, trong đó có 2 điều kiện cơ bản: nợ công không vượt quá 60% GDP và thâm hụt ngân sách không vượt quá 3% GDP.

Ngân hàng Trung ương Châu Âu (ECB) có nhiệm vụ:

- Ban hành chính sách tiền tệ cho 17 nước Eurozone;

- Độc quyền ấn định các mức lãi suất cho khu vực châu Âu;

- Mục tiêu cơ bản là duy trì giá cả ổn định trong khu vực châu Âu (kiểm chế lạm phát: 2%);

- Chức năng duy trì ổn định hệ thống tài chính...

2. Tuy vậy, do mâu thuẫn giữa chức năng của "Nhà nước siêu quốc gia EU" với chức năng của các nước thành viên, nên ECB và các thể chế "siêu quốc gia" như Ủy ban Châu Âu, Hội đồng Châu Âu không có quyền hành như một "chính phủ kinh tế", nên chưa đưa ra được, hoặc không có phản ứng kịp thời, nhanh chóng để ra các "chính sách tài khoá chung", nên đã xảy ra các hiện tượng như thâm hụt ngân sách và khủng hoảng nợ công quá lớn... Vì vậy, trong các giải pháp chống cuộc khủng hoảng nợ công hiện nay ở EU, cụ thể là tại các hội nghị thượng đỉnh châu Âu, EU đã đưa ra các giải pháp như:

- Xây dựng "chính phủ kinh tế" của EU với chức năng đưa ra chính sách tài khoá chung;

- Đưa ra hiệp ước "Kỷ luật Ngân sách". kết hợp giữa giải pháp "khắc khổ" với giải pháp thúc đẩy tăng trưởng kinh tế;

Xây dựng Quỹ Bình ổn Châu Âu (EFSE) và Cơ chế Bình ổn Châu Âu (EFSM);

- Đề nghị phát hành Trái phiếu Châu Âu (Eurobonds).

Những giải pháp này đã có tác dụng trong việc chống lại cuộc khủng hoảng nợ công châu Âu hiện nay một cách thiết thực, hiệu quả.

Câu 5: Ý tưởng phát hành trái phiếu chung châu Âu như một giải pháp nhằm giải quyết khủng hoảng nợ công hiện nay đang nhận được sự ủng hộ của lãnh đạo một số quốc gia và nhiều chuyên gia kinh tế. Vậy ý kiến của ông như thế nào về đề xuất này?

Trả lời: Về nguyên tắc, Eurobond là một loại công trái do một cơ quan tài chính của châu Âu phát hành và quản lý. "Công cụ tài chính này" dựa trên sự "san sẻ về mức độ rủi ro" giữa các nước thành viên để bảo vệ lẫn nhau khi cần huy động vốn, tránh cho một nước thành viên Eurozone trở thành mục tiêu tấn công của các nhà đầu cơ khi cần vay tín dụng và qua đó làm suy yếu toàn Khối.

- Với Eurobond, 17 nước sử dụng đồng tiền chung châu Âu sẽ có thể vay tín dụng với một lãi suất duy nhất.

Nhưng hiện nay Đức đi vay lãi suất từ 1,5 đến 2%, Pháp từ 2,5 đến 3%, Tây Ban Nha là 6,4%... Nếu phát hành Eurobond, cơ quan quản lý và phát hành công trái châu Âu có thể quy định lãi suất chung của Eurobond là 3% chẳng hạn, để huy động vốn. Rõ ràng những nước có nền kinh tế mạnh như Đức, Phần Lan sẽ không mặn mà với sáng kiến phát hành công trái phiếu. Ngược lại, những nước có nền kinh tế yếu kém như Hy Lạp, Italia, Bồ Đào Nha, Ailen, Tây Ban Nha sẽ rất hài lòng với sáng kiến này.

Hiện nay, Ủy ban Châu Âu, Cộng đồng Châu Âu, IMF, Tổ chức Hợp tác và Phát triển kinh tế cùng với Pháp và một số nước trong EU đang nghiêng về giải pháp phát

hành Eurobond và coi đó là phương tiện hiệu quả để vực dậy kinh tế châu Âu.

Lý do Đức không muốn phát hành Eurobond vì nước này rất lo ngại với lãi suất chung của toàn Khối, một số quốc gia vốn đã "tiêu sài vung tay quá trán", nay lại càng dễ dàng đi vay để "tiêu sài vô tội vạ". Mặt khác, Đức không muốn đi vay với lãi suất cao, không muốn chia sẻ gánh nặng với các nước kinh tế kém phát triển. Bởi vì theo Đức, dùng đồng tiền của Nhà nước để tạo ra tăng trưởng là một sự tiếp sức giả tạo, trái ngược với mô hình phát triển của Đức đã làm mấy chục năm qua, đó là: Nâng cao tiềm năng cạnh tranh của nền công nghiệp, để từ đó chinh phục thị trường quốc tế, duy trì vị thế vô địch về xuất khẩu của mình! Người Đức, mấy chục năm qua đã là quốc gia đề cao tiết kiệm là quốc sách, tiết kiệm chi tiêu để trả bớt nợ công, chấp nhận ghim lương kích thích đầu tư, nâng cao năng suất lao động...

Rất khó có nước nào trong Khu vực đồng Euro có thể theo được tấm gương của Đức. Trong bối cảnh hiện nay, theo tôi, giải pháp cho ra đời Eurobond đầu vậy sẽ được chấp nhận. Nhưng việc quy định lãi suất thế nào để các bên đều có lợi, đó chính là mấu chốt của vấn đề trong tương lai. Các bên trong Khu vực đồng Euro sẽ phải ngồi lại với nhau, cùng thảo luận và đưa ra một lãi suất thích hợp cho cả 17 nước Eurozone và khi đó Trái phiếu Châu Âu sẽ được ra đời.

Biên tập chương trình:

Phóng viên Việt Anh

Dẫn chương trình: Ngọc Diệp